

ANSAMBLUL CAPELEI ROMANO-CATOLICE „SF. ECATERINA” DIN BRAȘOV

Iozeфина Postăvaru*

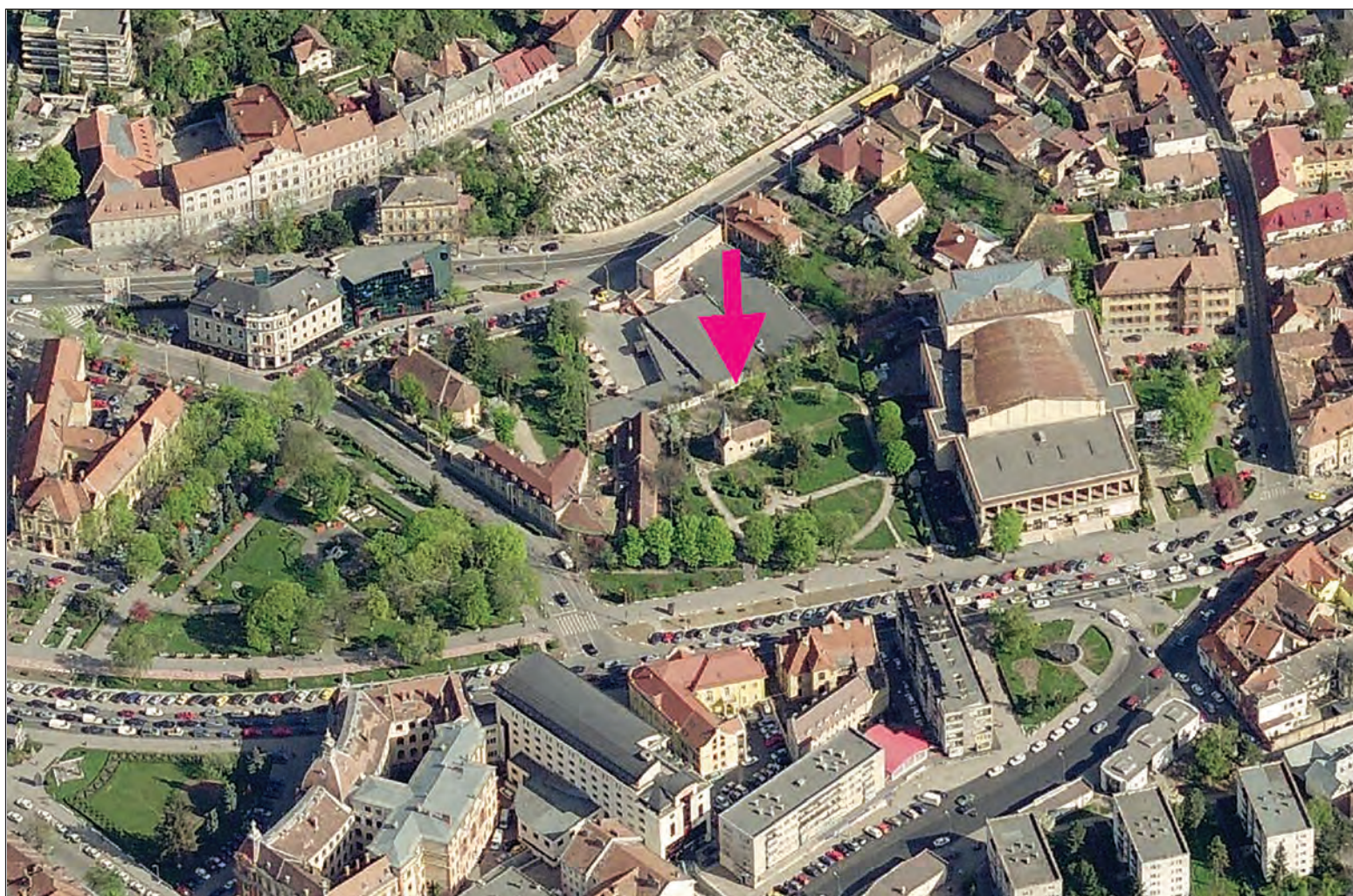

Fig. 1. Ansamblul capelei romano-catolice „Sf. Ecaterina” din Brașov; încadrare în sit. Sursa Google Maps

Abstract

The Roman Catholic ensemble constituted of the cemetery (1688), chapel (1712, 1829) and asylum (1807, 1829), was founded outside the walls of the Brașov Citadel (Cetate/Innere Stadt), opposite to the Coppersmiths' Lane Gate (Purzengasse), on the vast wasteland defined by Cetate, Cetățuie and the historic suburbs of Blumana (Blumenau) and Brașovechiu (Altstadt). The study of the chapel's ensemble revealed significant issues on the period of restatement of the Roman-Catholic Church in Brașov as a result of the establishment and exercise of the Austrian imperial authority in Transylvania.

Keywords: Roman Catholic Church, Austrian empire, chapel, asylum, cemetery, tombstones

* istoric de artă la Institutul Național al Patrimoniului, e-mail: ipostavaru@yahoo.com

Ansamblul romano-catolic format din cimitir (1688), capelă (1712, 1829) și azil pentru săraci (1807, 1829)¹, a fost întemeiat în fața zidurilor Cetății Brașovului (Innere Stadt), în dreptul Porții Uliței Căldărarilor (Purzengasse), azi str. Republicii, pe marele teren viran dintre Cetate, Cetățuie și suburbiile istorice Blumăna (Blumenau) și Brașovechiu (Altstadt), azi parcul central al municipiului, încadrat de Bulevardul Eroilor la sud (fostul Ring, Rudolfstrasse, Ferdinand,

¹ Studiul se bazează pe rezultatele cercetării pe teren, de arhivă și bibliografice aferente Proiectului româno-german de inventariere a bunurilor culturale din zona de colonizare săsească din Transilvania, sub coordonarea științifică a ICOMOS Germania (1991-1998), derulat în Brașov în perioada 1997-1998. Echipa de inventariere CPPCN, forma intermediară dintre DMSI și INMI/INP, a fost formată din Adriana și Aurelian Stroe pentru cartierul Cetate, Ioan George Andron și Iozeфина Postăvaru pentru suburbiile istorice (Brașovechiu, Blumăna, Dârste). Fotografiiile (pe film alb/negru și diapozitiv) au fost realizate de Aurelian Stroe, Ioan George Andron și George Dumitriu

Stalin, Gheorghiu Dej) și strada Nicolae Iorga la nord. (Fig. 1)

Date istorice și cronologie

Trecerea Transilvaniei sub stăpânire austriacă, la sfârșitul secolului al XVII-lea, a afectat semnificativ arhitectura orașului Brașov, care a îmbrăcat, pe alocuri, în cursul secolului al XVIII-lea, peste structura medievală, o nouă haină, cea barocă. Exemplul magistral al arhitecturii baroce din Brașov este Biserica romano-catolică „Sf. Petru și Pavel”, construită între anii 1776-1782, după proiectul arhitectului austriac Karl Joseph Lamasch, cu sprijinul financiar al împărătesei Maria Theresia, pe locul mănăstirii dominicane din secolul al XIV-lea, de pe Klostergasse (actuala Strada Mureșenilor).

Fig. 2. Inscriptie 1807, deasupra primei uși de acces în fostul azil. Foto Ioan George Andron, 1998

În epocă, Brașovul avea un rol politic și cultural important. Cu o populație de c. 18.000 de locuitori, dintre care numeroși militari și funcționari imperiali, orașul adăpostea sedii ale instituțiilor austriece în Transilvania și una dintre cele mai importante garnizoane ale armatei imperiale din afara Austriei. În plan religios, este o perioadă în care Biserica romano-catolică a câștigat substanțial în importanță.

În 1688, anul ocupării orașului de către trupele imperiale austriece, sub comanda generalului Veterany, a fost deschis, în fața zidurilor Cetății Brașovului, în dreptul Porții Uliței Căldărarilor (Purzengasse, azi str. Republicii), la intrarea în suburbia Blumăna (Blumenau), noul cimitir romano-catolic.

În acest loc a fost ridicată, în 1712, capela cimiterială cu hramul „Sf. Ecaterina”, prin grija generalului Faber, comandantul militar austriac al orașului, care a murit în același an și a fost înmormântat aici².

Între anii 1712 și 1827, în cripta capelei „Sf. Ecaterina” au fost înhumați demnitari din aparatul administrativ și militar imperial și familiile acestora (Eduard Fronius, *Senat Magister*, †1795; Ferdinand Szecsen, *Generalis*, †1827; Alexander Kalnoky, *Generalis*

† 1791; Johann Gotlieb Schoppell, *Senator* †1810)³.

Actuala capelă, păstrând hramul „Sf. Ecaterina”, a fost construită în anul 1829; aceasta înglobează cripta vechii capele, în care, de la această dată, nu s-au mai făcut înhumări.

În 1807, a fost fondat, lângă cimitirul romano-catolic din Blumăna un azil pentru săraci (azi imobilul de la adresa Bd. Eroilor, nr. 2).

Azilul (azi Casa, Bd. Eroilor, nr. 2) fondat, conform inscripției incizate în piatră deasupra ușii de la prima tindă, în 1807, lângă cimitirul catolic din Blumăna are dispoziția unei gospodării francone. Casa, construită în 1807 și extinsă în 1829 înglobează un beci boltit semicilindric, provenind, probabil, de la o construcție mai veche.

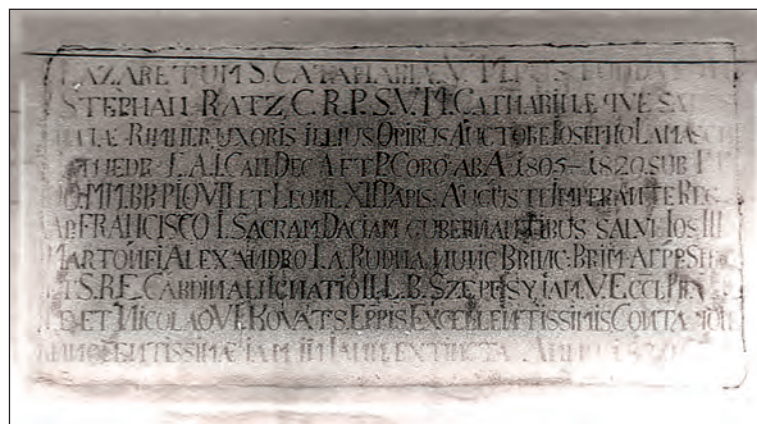

Fig. 3. Inscriptie 1829, deasupra celei de-a doua uși de acces în fostul azil. Foto Ioan George Andron, 1998

În inscripția comemorativă este amintit Joseph Lamasch, arhidiacon: “DOM. SURREXIT LAZARETUM HOC Ao. 1807/ ARTE ET MARTE MICHAELIS WITTENBAUER./ PIO PAPA VII. FRANCISCO, I. AUSTRIAE IMPERAT./ ITEM IOSEPHO MARTONFI EPISCOPO TRANSS./ PRAEPOSITO M.C.A.T. STEPHANO FANG. H./ IOSEPHO LAMASCH, ARCHIDIACONO,/ GEORGIO KLOMPE SUPREMO CURATORE, CIC GEOR: FRONIUS, INSP: DECAN: ECCL: CORONEN”⁴.

Azilul a fost extins în 1829, conform inscripției de deasupra celei de-a doua uși: „LAZARETUM S. CATHARINAE. V. M. POSFUNDATUM/STEPHAN RATZ, C.R.P.S.U.M. CHATARINAE QUE SATIUS/ HATAE RIMIIE, UXORISILLIUS OPIBUS AUCTORE IOSEPHO LAMASCH/ CATHEDR. E.A.I. CAII DEC. AFTP. CORO AB A 1805-1829. SUB P.P/ O.O.M.M. B.B.PIO VII ET LEONE XII PAPIS: AUGUSTE IMPERANTE: REG./AP. FRANCISCO/ SACCRAM DACIAM GUBERNANTIBUS SALVE IOS III/ MARTONFI ALEXANDRO I.A. RUDNANUNC BRINC: BRIM, AEPP:ST[...]/ ET S.R.E. CARDINALI/ ICNATIO II L.B. SZEPPSY,IAM. U. ECCL. PRAES/ [...]ET. NICOLAO

³ Conform inscripțiilor de pe pietrele funerare inventariate de noi în 1998, în cadrul Proiectului româno-german de inventariere a bunurilor culturale din zona de colonizare săsescă din Transilvania (1991-1998).

⁴ Placa de piatră este fixată deasupra primei uși de acces. Incripție transcrisă de noi, în anul 1998.

² Gusbeth Eduard, dr., *Zur Geschichte der Sanitäts Verhältnisse in Kronstadt von dr. Ed. Gusbeth*; Kronstadt, 1884, Verlag des Verfassers. Friedhöfe, p. 480.

Fig. 4. Veduta oraşului de Georg Fuhrmann. 1829; după Zamfir, 2012

VEKOVATS. EPPIS EXCELLENTISSIMIS CONTA IORE/ INNOCENTISSIMAE IAMIN IANNEXTINCTA ANNO 1829”⁵ (Fig. 2, 3)

În Şematismele Imperiului Austriac din 1822 şi 1827, ca şi în *Calendarul general al spiritualităţii catolice* din 1832, Joseph Lamash (preot paroh, apoi decan al bisericii romano-catolice din Braşov) apare ca director al Azilului „Sf. Ecaterina”.⁶ În lipsa altor date de arhivă, acesta este argumentul pentru care, construirea noii capele cimiteriale „Sf. Ecaterina” este de atribuit aceluiaşi prelat.

În veduta oraşului pictată de Georg Fuhrmann, în 1829, capela romano-catolică este reprezentată clar, însă textul explicativ al imaginii o indică greşit drept capela bisericii evanghelice maghiare, aflată în imediata vecinătate.⁷ (Fig. 4)

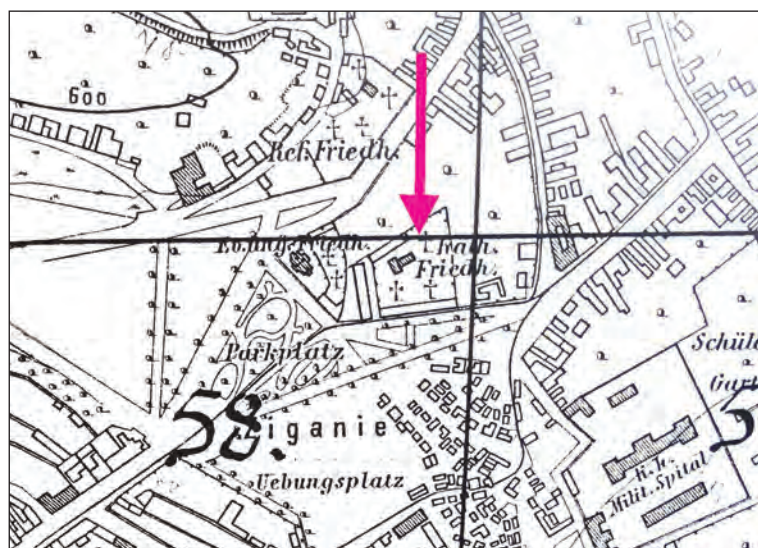

Fig. 5. Planul topografic al Oraşului liber crăiesc Braşov, 1887. Detaliu

⁵ Idem.

⁶ *Hof-und Staats-Schematismus des österreichischen Kaiserthums*, Teil 1, Wien, 1822. „Krankenhaus der Katharina zu Kronstadt. Direktor. Herr Jos. Lamasch, Districts-Dechant und kathol. Ortspharrer” şi *Hof-und Staats-Schematismus des österreichischen Kaiserthums*, Teil 2, Wien, 1827; *Humanitäts Anstalten in Siebenburgen*. p. 66, „Joseph Lamasch, Districts-dechant, Arhidiacon und Pfarrer zu Kronstadt” şi p. 498, „Krankenhaus zur heiligen Katarinazu Kronstadt, Direktor Herr Joseph Lamasch, Districts Dechanat und katolischer Ortspfarrer” şi *Allgemeiner Calender für die katholische Geistlichkeit*. Hrsg. von Gustav Franz Schreiner, 1832, Gratz, p.14; „am 17 Januar, dem Titular Carlsburger Domherrn und Stadtpfarrer zu Kronstadt in Siebenburgen, Joseph Lamasch. Bis Titular Abtep, Sancro Catharino Virginis et Martyris de Brasovia”.

⁷ Pictura este analizată de Anca-Maria Zamfir, în *O imagine a Braşovului în*

În primul plan topografic al oraşului (1887)⁸, capela şi clădirea azilului sunt reprezentate în cimitirul catolic („Kath. Friedhof”) în care apar şi cele 2 corpuri de cripte. La nord, cimitirul reformat („Ref. Friedh.”), la vest, cimitirul bisericii evanghelice maghiare („Ev. ung. Friedh.”) şi parcul central („Parkplatz”), iar la sud, Țigănia („Ziganie”) şi terenul de instrucție militară

vremea lui Iacob Mureşianu, în „Țara Bârsei”, 2012, p. 64, fără a fi semnalată neconcordanța.

⁸ *Plan der königlichen Freistadt Kronstadt*, 1887, Stern & Hafferl, Wien.

(„Uebungsplatz”). (Fig. 5)

În perioada 1900-1918, planurile oraşului şi fotografiile vremii reprezintă intervenţiile de sistematizare a zonei: prelungirea străzilor din Cetate - Schwartzgasse (azi str. Postăvarului) şi Purzengasse (azi str. Republicii) - cu tronsoane noi înspre cimitirul romano-catolic, plantaţii, apariţia marilor imobile ale Prefecturii, Palatului de Justiţie, Primăriei şi Poştei.

În 1927, azilul şi cimitirul romano-catolic sunt amintite în *Ghidul oraşului (Adressebuch)*⁹.

În 1956, cimitirul romano-catolic din Blumăna, aflat acum în centrul oraşului Stalin, a fost închis, pentru ca, în 1959, o porţiune importantă din suprafaţa acestuia, cea de sud-est, să fie ocupată de ampla clădire a Teatrului Dramatic.

În anul 1987, cimitirul a fost desfiinţat de către autorităţile comuniste. O parte din monumentele funerare au fost salvate şi păstrate în incinta Bisericii romano-catolice „Sf. Petru şi Pavel”. Capela „Sf. Ecaterina” a fost cruţată şi integrată în parcul teatrului, pierzându-şi însă, odată cu incinta şi cimitirul, funcţiunea şi semnificaţia memorial-funerară.

În 2011, pe faţada de sud a capelei, a fost montată o placă de marmură cu inscripţie trilingvă: „În amintirea cimitirului romano-catolic desfiinţat de dictatura comunistă în 1987”.

Evoluţia fondului şi a contextului construit

Ansamblul romano-catolic format din cimitir (deschis în 1688), capelă (1712-1829) şi lazaret/azil pentru săraci (1807-1829), era situat izolat, în faţa zidurilor Cetăţii Braşovului, în dreptul Porţii Uliţei Căldărarilor (Purzengasse, azi str. Republicii), la intrarea în Blumăna, în convergenţa celor două artere principale ale suburbiei - Seuchsgasse, mai târziu Bahngasse (azi str. Iuliu Maniu) la nord şi Brunnengasse (azi Bd. 15 Noiembrie) la sud. În insula triunghiulară, formată de aceste străzi şi de Schulmeistergasse (azi str. Vlad Ţepeş) la est, alături de cimitirul romano-catolic, au apărut, treptat, casele de pe străzile Iuliu Maniu şi Vlad Ţepeş (sf. sec. al XVIII-lea), biserica evanghelică maghiară (1787), Liceul maghiar de fete (1934), Teatrul Dramatic (1959). (Fig. 6 - 10)

La sud, locul fostei „Ţigănie”, insula triunghiulară, formată la bifurcarea Brunnengasse (actualul Bd. 15 Noiembrie), către două străzi din Cetate, Schwartzgasse (azi str. Postăvarului) şi Purzengasse (azi str. Republicii) a fost sistematizat ca parc (Parkplatz), în 1886 şi divizat în şase loturi pentru vile, în 1890. Pe colţul său vestic, a fost construită clădirea monumentală a Palatului de justiţie (1902) - capăt de perspectivă a fostului Ring spre est - împreună cu clădirea Penitenciarului, având laturile aliniate străzilor Eroilor şi 15 Noiembrie. La

nord, pe flancul nordic al str. Iuliu Maniu, ansablul catolic se învecina cu cimitirul reformat (1770).

Cimitirul, cu capela şi incinta sa, ce conţinea, în afară de mormintele individuale, două corpuri de cripte dreptunghiulare, cu portic, pe laturile de nord şi de sud a constituit, până la desfiinţarea sa, în 1956, un element definitoriu al zonei de trecere dintre Cetate şi suburbia Blumăna. (Fig. 10)

Această zonă a devenit, odată cu modernizarea urbanistică a Braşovului - începută în anul 1857, prin demolarea fortificaţiilor de pe latura de est a Cetăţii şi definitivată în primele decenii ale secolului XX - centrul administrativ şi reprezentativ al oraşului. Aici a fost amenajată, între anii 1885 şi 1906, Alea Rudolf, pe care s-au construit clădiri oficiale (Institutul de Pensii), vile (vila Schuller, vila Maurer) şi spaţii publice destinate loisir-ului (Promenada de Jos, Parcul Rudolf), care au schimbat decisiv imaginea oraşului.

Caracteristici constructive şi stilistice

Capela, de factură neogotică, orientată ritual est-vest are plan în „T”. Mica navă dreptunghiulară, cu absidă poligonală, nedecroşată, are pe vest o tindă (exonartex) dreptunghiulară supralărgită. (Fig. 12) Edificiul suprapune o criptă subterană, provenind de la capela cimiterială construită în 1712. (Fig. 13, 15-18)

Cripta are plan dreptunghiular şi este acoperită cu boltă semicilindrică, de cărămidă. Zidul estic conţine pietrele funerare ce închid capetele scurte a 11 morminte, aşezate, fără o ordine aparentă, în rânduri suprapuse. Câte trei morminte sunt aşezate pe zidurile de nord şi de sud şi alte patru în zidul de vest (câte două, de o parte şi de alta a accesului). Odată cu construirea capelei actuale, accesul la criptă a fost amenajat în exonartex, şi prevăzut cu o scară de zidărie şi au fost create două orificii de ventilaţie în boltă, pe nord şi pe sud şi un al treilea la capătul criptelor, pe est. (Fig. 13)

Capela este o construcţie de cărămidă pe soclu de gresie, cu planşeu de lemn deasupra navei şi trei bolţi à vella de cărămidă, pe arce dublouri la exonartex. Acoperişul exonartexului, în 2 ape, cu timpane la capete, este perpendicular pe cel al navei şi este suprapus de un mic turn hexagonal, cu acoperiş piramidal. Învelitorile sunt de ţiglă solzi deasupra navei şi de tablă la turn. Faşadele, tencuite şi zugrăvite sunt decorate, sub cornişă, cu o friză de arcaturi ce conţin rozete de teracotă. Accesul de pe faşada de vest este prevăzut cu o uşă dublă, masivă, din lemn, cu bumbi metalici şi protejat cu o copertină de lemn. Câte o fereastră rotundă, sugerând rozase gotice, cu tâmplărie de lemn imitând menouri gotice, decorează cele 3 laturi libere ale exonartexului. „Menouri” are şi tâmplăria ferestrelor terminate în arc semicircular ale navei (câte trei pe nord şi pe sud).

La interior, pereţii sunt tencuiţi şi zugrăviţi în alb. Pietrele albe şi negre cu care este pardosită nava compun un „covor” cu motive stelare şi radiolare, încadrate în

⁹ *Neues Kronstadter Adressebuch* - Herausgegeben von der Zeitungs-Aktien-Gesellschaften in Kronstadt, 1927, Azil pentru săraci romano-catoici, Brunnengasse 5

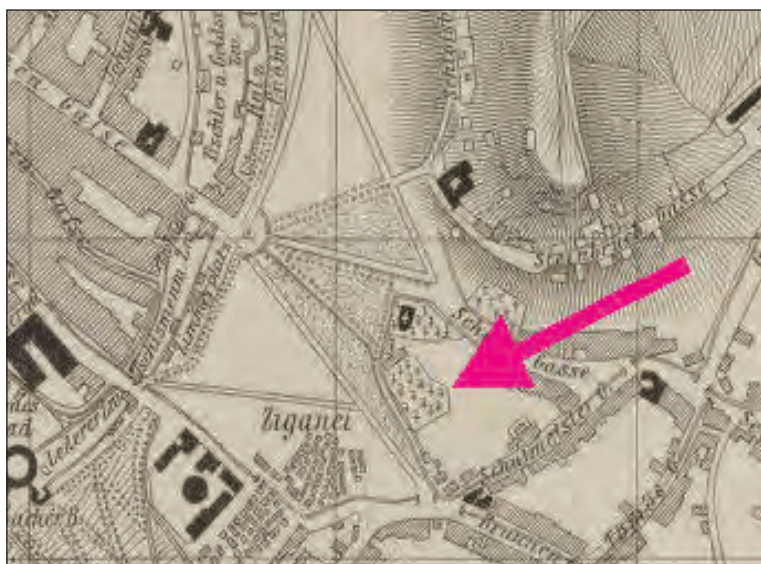

Fig. 6. Planul oraşului cca. 1890. Prelungirea străzilor dinspre Cetate

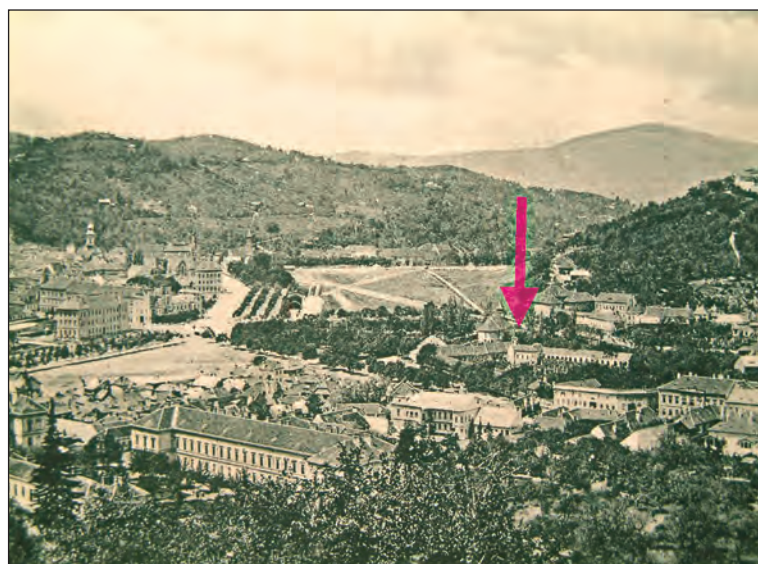

Fig. 7. Fotografie ante 1895

Fig. 8. Planul oraşului cca. 1900

Fig. 9. Planul oraşului 1934

Fig. 10. Veduta fotografică cca. 1900

Fig. 11. Detaliu Fig. 10 - Ansamblul romano-catolic; în centru, cimitirul și capela „Sf. Ecaterina”; pe nord și pe sud corpurile cu cripte; pe vest, lângă biserica evanghelică maghiară, azilul pentru săraci

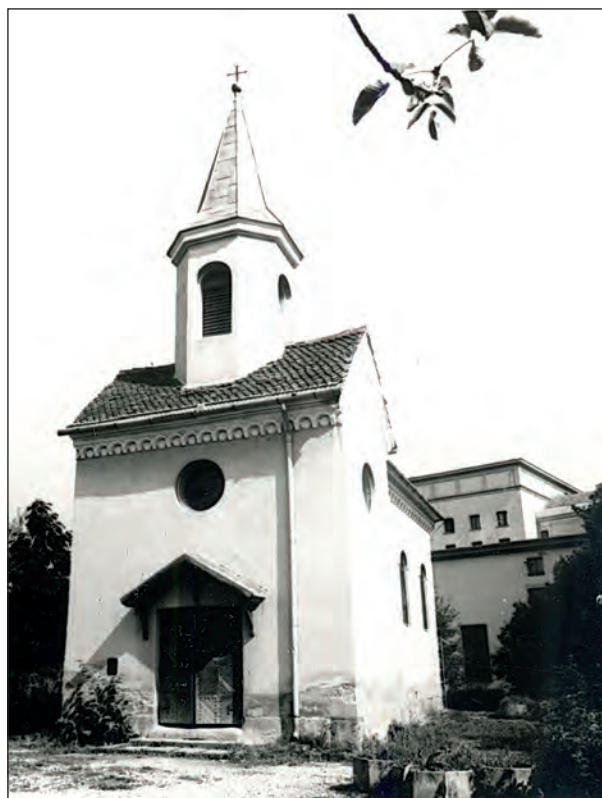

Fig. 12. Capela „Sf. Ecaterina” a fostului cimitir romano-catolic. Foto George Dumitriu, 1998. Arhiva I.N.P.

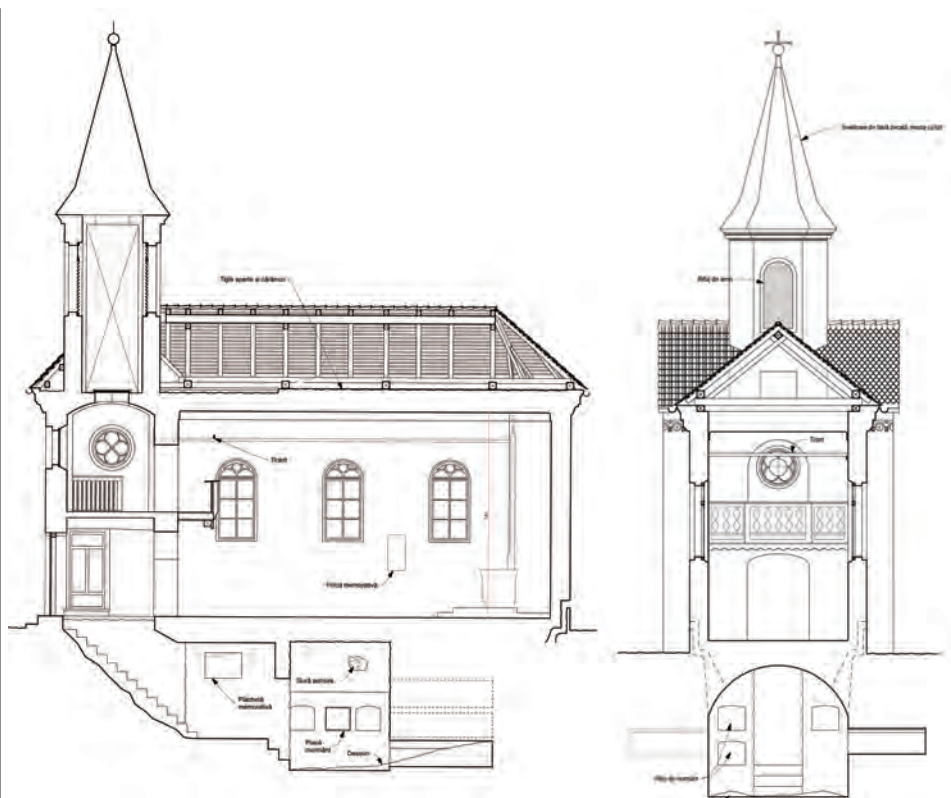

Fig. 13. Capela „Sf. Ecaterina” a fostului cimitir romano-catolic. Secțiune longitudinală și Secțiune transversală. Relevu 2015, arh. Klaus Birthler

Fig. 14. Capela „Sf. Ecaterina” a fostului cimitir romano-catolic. Interior. Foto George Dumitriu, 1998. Arhiva I.N.P.

chenare.

Pe latura de vest este montată o tribună de lemn. (Fig. 13) Altarul de lemn, în stil Empire, conține un tablou pictat de mari dimensiuni reprezentând „Învierea”, ce este încadrat între două colonete cu capitel corintic, ce susțin un baldachin semicircular. Deasupra, coronamentul discoidal al altarului conține un relief cu reprezentarea de tip „Madona Neagră” a Fecioarei cu Pruncul, încoronați. (Fig. 14)

Pietre funerare

În capelă, pe peretele de nord al navei este încastrat epitaful lui Eduard Fronius, m. 1795, iar pe sud, piatra de mormânt a Elisabetei Antoni, m. 1820.

Cripta conține 20 morminte, dintre care unul devastat și cu piatra funerară distrusă (probabil cea din 1712). În afara pietrelor funerare amintite (Ferdinand Szecsen, 1827; Alexander Kalnoky, 1791; Johann Gotlieb Schoppell, 1810), le amintim pe cele ale Susanei Brigitta Kusmann, născută von Sigmayer, soția lui Andrea Kusmann, 1756 și cea a Mariannei Iszikutz, soția lui Urban Iszikutz, 1821.

În capelă:

1. Piatră funerară; gresie, 1 m/0,60 m; inscripție majuscule și minuscule latine „Hinc resurcet Elisabet MA DE MALLOSCMEGG ANTONII/ Pavia Movicom de Szebernik C: R/ Vice Colonelli/ Legionis Baron/ de Vacovant Nro.62 Consors/ Que Aetatis 49, anno pie orbit 25 e 26 Februarii Anno 1820/ Requiescat in Pace”

2. Epitaf; placă de marmură, cu blazon reprezentând o potcoavă ținută de două lebede; două inscripții cu majuscule și minuscule latine: 1. „EDUARD FRONIUS, 1795”; 2. „Piis Manibus/ Filii Optimi/Eduard de Fronius /Senat Magistestr. T Archiv. Coron/ Nat ano

MDCCLXXXXXII, D.XI Kal Febr/ DENAT AN. MDCCCXVIII, Kal. Jul/ Lugentes Paentes/ AMP”

În criptă:

3. Piatră funerară cu baza în unghi; perete est, sus, centru; inscripție majuscule latine, fără decorații: „HIC / REQUIESCIT/ ILLUSTRISSIMUS DOMINIS/ FERDINANDUS SZECSSEN/ GENERALIS ANNORUM 65/31 IANUARI: ANNO/1827 m DEFUNCTUS/IHS”

4. Piatră funerară; perete est, rând 3, stânga: chenar plat, rotunjit sus, cu incipție „N 93 INTR”. Blazon reprezentând soarele în câmp de striații orizontale, între vrejuri și palmete, în relief înalt; inscripții: între vrejuri: „HAUBTMA”; Jos, încadrând blazonul: „JO: JA. V/ BRE. AN./1756 octo”

5. Piatră funerară; perete est, centru, jos; inscripții majuscule și minuscule latine „I.H.S / Itt nyukszik az Urban Iszikutz/ Marianna, Gyertyánfi/ Josefnek, Kedves Hitves társa/ Ggyut, Lakni. A. Terenető. Két/ Esztendőt nyuita, Virágzoeltet 24/ Eszlendöben 1821. 2 ik Januar, Elveace”

6. Piatră funerară; perete est, jos, dreapta: 0,60 m/0,60 m; inscripții majuscule și minuscule latine „Hier ruhet in Gott/[...] Frau Susanna Brigita gebohrene von Sigmayer/[...] nro Rom. Hoc 1775”, blazon sculptat cu 2 blazoane și un personaj cu caducel și șarpe; colorat albastru, roșu și aur

7. Piatră funerară; perete est, rând 2, dreapta: 1791; blazon încoronat, cu urs cu gâtul străpuns de o săgeată pe un coif încadrat de steaguri și arme. Inscripție „1791 /Illustrisimus Dnnus Generalis/ Alexander á Kalnoky de Kőrös Patak Natus Anno 1736/ obiit Etatis sua 55. Die 24 a sep/ tenebris Anno 1791”.

8. Piatră funerară; „1820 Laszlo Katinka: Gyertyánfi Antalnak”.

Fig. 15. Cripta capelei „Sf. Ecaterina” a fostului cimitir romano-catolic. Foto George Dumitriu, 1998. Arhiva I.N.P.

Fig. 16. Piatră funerară, Alexander á Kalnoky, 1791. Foto George Dumitriu, 1998. Arhiva I.N.P.

Fig. 17. Piatră funerară, 1756. Foto George Dumitriu, 1998. Arhiva I.N.P.

Fig. 18. Piatră funerară Susanna Brigita născută von Sigmayer, 1775. Foto George Dumitriu, 1998. Arhiva I.N.P.

9. Piatră funerară; Senator Johann/Gotlieb Schoppell, 1810".

(Fig. 15 – 18)

Concluzii

Studierea ansamblului capelei romano-catolice „Sf. Ecaterina” a dezvăluit aspecte semnificative pentru perioada de reafirmare a Bisericii romano-catolice în Brașov ca urmare a instaurării și exercitării autorității imperiale austriece în Transilvania.

Inscripțiile în limbile latină, germană și maghiară, însemnele nobile și distincțiile militare vorbesc despre o necropolă destinată demnitarilor din aparatul administrativ austriac și familiilor acestora. Importanța documentară și artistică a acestor monumente funerare, ce acoperă un secol de istorie a orașului, recomandă necropola capelei romano-catolice din Brașov ca valoare incontestabilă a patrimoniului cultural.

Etapizarea propusă prin studiul istoric trebuie să fie verificată prin cercetarea arheologică și prin studiu de parament. Studiul arhivei parohiale ar putea mări, de asemenea, precizia informațiilor.

Restaurarea preconizată va trebui să cuprindă nu doar capela, ci și clădirea fostului azil, care reprezintă un foarte prețios martor al instituțiilor spitalicești de la începutul secolului al XIX-lea, iar delimitarea incintei capelei, pe vechiul traseu al cimitirului, ar regenera unitatea și prestanța ansamblului romano-catolic din centrul Brașovului.

Restaurarea trebuie să se extindă și asupra pietrelor funerare din capelă, a plăcilor comemorative ale azilului, ca și asupra inventarului mobil (altar, tribună, clopote), a pardoselii, feroneriei și a tâmplăriei originare.

Necesară este și inventarierea și documentarea

tuturor pietrelor funerare din capelă, ca și a celor dislocate din cimitir odată cu desființarea acestuia, în 1987 și păstrate în incinta Bisericii romano-catolice „Sf. Petru și Pavel”.

BIBLIOGRAFIE

Das Burzenland, Dritter Band Kronstadt, I. Teil. Herausgegeben von Erich Jekelius Kronstat, 1928

Hof-und Staats-Schematismus des österreichischen Kaiserthums, Teil 1, Wien, 1822

Hof-und Staats Schematismus des österreichischen Kaiserthums, Teil 2, Wien, 1827

Allgemeiner Calender für die katholische Geistlichkeit. Hrsg. von Gustav Franz Schreiner, Gratz, 1832

Gusbeth, Eduard, *Zur Geschichteder Sanitäts Verhältnisse in Kronstadt von dr. Ed. Gusbeth*; Kronstadt, Verlag des Verfassers, 1884

Gusbeth, Eduard, *Gesundheitwelen in Kronsttdat in den Jahren 1897 und 1898. Zwolfster Bericht, von Dr. Eduard Gusbeth*, Kronstadt Buchdruckerei Schlandt, 1899

Zamfir, Anca-Maria, *O imagine a Brașovului în vremea lui Iacob Mureșianu*, în „Țara Bârsei”, 2012